

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția Strada Buzzești 42 Administrația Strada Regală, 6. BUCUREȘTI	Director: N. IORGA Redactori: { St. O. Iosif, M. Sadoveanu și I. Scurtu.	ABONAMENTUL ANUAL În țară . . . 10 lei În străinătate 12 »
---	--	--

TEATRE DE DILETANȚI

Este în București un Teatru Național, care avea odinioară dreptul la acest titlu și care trebuie să-și câștige iarăși, în cel mai scurt timp, acest drept, în ciuda teoriilor rătăcite și trufiei neînțelegătoare a unuia sau a mai multora. Directorul acestui teatru — un funcționar politic, care se schimbă odată cu biruința altor partide și altor coterii, întocmai ca miniștrii și vătăjeii — se zice și director al *teatrelor*. E un titlu zădarnic, în cel mai deplin înțeles al cuvântului. În București chiar, sînt un număr de sale de teatru, unde vine cine vrea pentru a reprezenta ce găsește cu cale, ce măgulește mai mult deprinderile rele și păcatele publicului, de la piesa franțuzească de bulevard, spoită pe românește, până la declamația tendențioasă în folosul cutăruia din neamurile care ne cotropesc. Se reprezintă fleacuri, mirșăvii și ticăloșii destule. Dar despre toate acestea nici-un director al «teatrelor» n'a crezut că trebuie să aibă grijă și să primească răspunderea pentru ele. Cu atît mai puțin îi pasă trecătorului lefegiu său sinecurist din clădirea lui Știrbei-Vodă despre ceia ce se petrece în materie de teatru la Iași, la Craiova sau în alte locuri ale provinciei.

Teatrul din Iași e, de fapt, cu totul neatîrnat, cum nici nu se poate închipui altfel cu ambiția firească a Ieșenilor de a-și avea rostui teatrale deosebite, după placul lor. Nici la Craiova, unde însă de curînd clădirea teatrului, care amenința pe cercetătorii ei cu prăbușirea, a fost închisă, nici acolo nu se cere blagoslovenie, dezlegare, program sau sfat de la omul pe care nevoile de partid l-au făcut, în lipsă de alt om mai bun, director al teatrelor din România.

Am spus cu alt prilej ce lipsă de plan, ce pîrtenire a celui mai prost repertoriu nou, prelucrat din franțuzește de Romîni sau de Evrei din nemțește, se vede an de an la Teatrul Bucureștilor. Pro-

gram, dezvoltare firească a reprezentațiilor nu s'a văzut nici la Iași. Iar la Craiova s'a jucat din cînd în cînd ce s'a întimplat.

Aceasta înseamnă «direcția generală a Teatrelor».

* * *

Dar, dacă în aceste trei orașe mai mari sînt trupe statornice, care, de și fără plan, fără înțelegere între ele, fără simț pentru cultură în marele înțeles al cuvîntului, fără adevărata direcție, dau spectacole unui public mai mare sau mai mic, alte orașe aū sale, de multe ori foarte frumoase — ca aceia din Galați — fără să dispuie de actorii ce li-ar trebui. Abia din cînd în cînd se abate cîte un «artist» călător, cîte o pasere ușoară sau o pasere răparetă de pe alte tărîmuri și dă iarăși o viață de cîteva ceasuri salei de teatru din localitate. Apoi întunecul și pustiul își capătă îndărăt drepturile lor. În serile scurte ale verii, în lungile nopți de iarnă, lumea din provincie, în care nu bănuiesc atîția cită pricepere se află, cit simț, cită iubire pentru carte și lumină se întîmpină, — aleargă la distracțiile dobitoace și stricătoare de sănătate ale jocului de cărți, ale palavrelor cirtitoare, ale țupăiturilor pentru măritatul fetelor și dezmăritatul cocoanelor.

Un teatru neconținut, un teatru ieften — pe lîngă conferinți folositoare și cetiri din scriitori făcute cu multă tragere de inimă și cu ceva meșteșug, — ar înlătura atîtea și atîtea neajunsuri și păcate.

Dar cine să-l facă? Nu trimiși sau aleși domnului «director general al teatrelor», care nu trăiește doar pentru teatrul nostru sau pentru cultura noastră națională, nu actorii plecați de bună voia lor și în timpul cînd trebuie — căci ei aū de lucru la București, la Iași sau la Craiova tocmai atunci. Nu acești oameni ai meșteșugului, cari ar întîmpina totuși cea mai bună primire, răsplătitoare în toate privințele, căci am văzut la Tirgu-Jiuului o trupă ieșeană, care stătea de multă vreme acolo, într'o vacanță, jucînd des, fără a obosi pe nimeni, ci din potrivă!

Alții pot da, în același timp, viață micilor scene din provincie și o bună hrană a sufletului acelor oameni culți și deștepți pe cari lipsa de ocupație a minții îi aruncă în petreceri josnice și proaste. Acești înlocuitori ai actorilor pot fi luați din însuși acest public, căruia nu-i lipsește vioiciunea, hazul, simțul pentru comedia ușoară sau chiar pentru comedia de moravuri, dacă nu pentru tragedie și dramă.

Se va zice: chiar dacă sînt la Dorohoï sau la Severin ¹ fete din societate și tineri cari pot juca atîtea roluri tot așa de bine ca și «amatorii» francomanî de la reprezentațiile bucureștene pentru scopuri de caritate, — ei n'ar putea să se înțeleagă între sine. E prea multă dușmănie în provincia noastră, de la un partid la altul, de la o coterie la alta, de la o familie la cealaltă, e prea multă dorință de a se înlocui și a se întrece, prea multă vanitate luptătoare. Decî *nu se poate*.

Știu eu? Și în Ardealul românesc sînt astfel de neînțelegeri și dușmăniî. Dacă nu e atîta deosebire de clase ca la noi, e dihononia confesională, dintre uniți și neuniți, — foarte puternică în unele locuri. Și totuși ce dese ori aflăm cu bucurie despre reprezentații de societate, care se dau pînă și în cine știe ce colț mărunț și umil, răspîndind, alături cu petrecerea sănătoasă, cunoștința literaturii naționale și un înalt simț de solidaritate socială.

Să se încerce și la noi așa ceva! Cîte lucruri se credeau cu neputință, și s'aũ îndeplinit totuși! Cînd vom primi pentru întăia oară astfel de vești, vom simți o bucurie deosebită și ni vom întări nădej-dile, noi toți aceștia cari nu ne simțim străini în mijlocul poporului nostru.

N. IORGA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ÎN GRĂDINA PUBLICĂ

— DUPĂ CARMEN SYLVA —

*Privighetori venîră, iată,
și viersul lor n'a prins rugină.
Ni dau concerte fără plată
În nopțile cu lună plină.*

*Prietenă privighetoare!
Vii iar din zări îndepărtate
Să verși eterna ta cîntare
În nopți senine, aromate.*

*O glas din cer, privighetoare,
O de-aș putea, ca tine, spune
În viers de vrajă 'nnălțătoare
Iubitele povești străbune!*

Trad. de ST. O. IOSIF.

¹ La Fălticeni se și dau, mi se spune, reprezentații puse la cale de un om meritos, avocatul Dionisie Zăhărescu.

ONOAREA OFİTERULUI ROMÎN

(Urmare.)

Pe ce se întemeiază sentimentul atît de puternic al onoarei? Este el folositor sau nu?

Nu este el oare complicat sau falsificat cu idei tradiționale, moștenite din neam în neam, care astăzi nu-și mai au rostul lor?

Să cercăm a răspunde la aceste întrebări.

Filosofia pune în legătură onoarea cu conștiința de sine și cu sentimentul comunității: din aceste două sentimente se naște în noi dorința de a fi apreciați de alții. Omul despre care spunem: el se simte, vede sau își închipuie că are merite și însușiri și dorește că ele să fie bine văzute și prețuite de alții. În aceasta constă onoarea sa. Cel care nu se simte, nu se crede, acela căruia apreciația altora asupra persoanei sale îi e indiferentă, nu poate pricepe, nici simți de o cam dată, ce este onoarea, oricît i s'ar explica. De aceea este atît de important pentru noi ofițerii și pentru educatorii oștirii, de a proceda cu inferiorii, cu ucenicii noștri în mod treptat: de a-i învăța mai întăi să se simtă, să se creadă, înainte de a li vorbi de onoare și de regulile ei exterioare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Modul cum omul se simte, sau se crede, modul cum el dorește a fi apreciat de alții, cum el pricepe onoarea, este diferit: pentru a înlesni explicațiile noastre, vom deosebi *trei clase*.

Pe treapta cea mai de jos stau acei oameni, cari au dorința de a fi bine văzuți, observați, cunoscuți, fără a se preocupa dacă există vre-un merit din partea lor; copiii și persoane nedezvoltate — simple ca și copilul — sînt astfel; ei se bucură de un cuvînt bun, de o laudă, chiar din partea unui necunoscut; cu cît persoana însă este mai mare sau mai însemnată, cu atît copilul sau omul nedezvoltat, cînd este lăudat de dînsa, se simte mai onorat și se bucură mai mult. Onoarea se măsoară astfel, nu după meritul propriu, personal, ci după poziția exterioară a aceluia care îl recunoaște. Din această pornire simplă izvorăsc expresiunile privitoare la distincțiunii exterioare, care fac bucuria noastră în viața de toate zilele. *O deosebită sau distinsă onoare, expresiunea distinsei mele considerațiuni, o onoare măgulitoare*, sînt bucăți de frase, în care se oglindește mentalitatea zugrăvită mai sus. Faptul că aceste frase se întrebunțează atît de des și în mod convențional, dovedește cît de ușor ne hotărîm a confunda valoarea adevărată cu cea ce ni se atribuie de alții; primim cu plăcere ca valoarea noastră să ni fie sugerată de însași vanitatea noastră personală. Am zis că acest mod de a înțelege onoarea e caracteristic pentru copii; dar mulți rămîn în această privință copii în tot timpul vieții lor, confun-

dînd onoarea adevărată cu onoruri, adeseori fără merit. Astfel se și explică pentru ce oamenii iubesc insemnele sau decorațiile, despre care cu drept cuvînt Schopenhauer zice că nu sînt altceva decît «polițe scontate pe opinia publică».

Din acest motiv, omul ce posedă o poziție în societate, un grad sau un titlu care-l înalță, poate cîștiga așa de lesne popularitate. Opiniunea favorabilă a unei persoane titrate este binevenită și chiar solicitată cu insistență de către vanițoși: această opiniune devine o marfă scumpă, care se răsplătește cu iubirea sau supunerea celui lăudat; dar este adevărat că această dragoste și această disciplină nu este trainică.

. Ofițerul care ocupă într'adevăr o poziție deosebită în societate, nu trebuie să aparție acestei majorități: lauda și onorurile trebuie să fie pentru dînsul un *îmbold spre fapte bune*, iar nu un narcotic, care adoarme în el judecata clară asupra meritelor sale; iar lauda și apreciațiunile pornite de la dînsul trebuie împărțite cu dreptate și, pentru elementele bune, ca o încurajare, iar nu ca un mijloc pentru a hrăni ambiția nesănătoasă și vanitatea personalităților slugarnice, sau pentru a cumpăra iubirea altora. Iubirea superiorului, cerută inferiorilor în mod neclar și bombastic în literatura militară didactică, trebuie să fie urmarea firească a meritelor, nu a laudelor, a îngăduinței și a moliciunii superiorului; iar, dacă nu există merite, nici îngăduință, din care se naște popularitate, atunci dragostea nu se introduce prin poruncă. Adevărul este: iubirea aceasta trebuie întemeiată, nu cerută.

Pe o treaptă mai înaltă de cît oamenii despre cari vorbirăm, staă aceia cari nu confundă onoarea cu onoruri, cari nu se mulțămesc cu onoruri deșerte, a căror dorință este, nu de a pune persoana lor în evidență, ci de a fi cinstiți și prețuiți după însușirile și meritele lor. Această dorință legitimă corespunde instinctului pe care-l numim, cu un termen cam neclar, *sentimentul demnității* sau *sentimentul onoarei*.

Onorurile împărțite de cei nedemni ne mișcă tot atît de puțin, ca și desaprobarea, desprețul sau insultele lor. Celui care hrănește aceste sentimente, nu-i este indiferent cine sînt acei din partea cărora îi vine cinstea sau onoarea. Omului demn, puțin îi pasă de opiniunea celor fără judecată clară, sau celor cari-i sînt străini, fie prin cercul ideilor lor, fie prin modul lor de a simți.

Din contra: judecata confrăților noștri în idei, în scopuri, coreligionariilor în sentimente, părerea altora ce judecă și raționează ca și noi, nu ni poate fi indiferentă; mai cu seamă moralitatea persoanei care ne judecă, ni este de mare preț în chestiuni de onoare.

Acesta trebuie să fie punctul de privire al ofițerului; el trebuie să țină la recunoașterea meritelor și calităților sale; nu ține însă a fi onorat de orișicine.

Între camarazi, onoarea trebuie însă menținută intactă: căci presupune că comunitatea lor este basată pe o comunitate de idei și sentimente morale. Într'un corp ofițeresc care s'ar compune din elemente eterogene în privința educației, sentimentul onoarei ar fi variabil și nesigur; membrii unui asemenea corp ofițeresc vor găsi un criteriu comun pentru onoarea lor numai în coduri și reguli convenționale importate, iar nu născute din sinul lor.

Pe de altă parte, este de dorit ca personalitatea unui ofițer (și mai cu samă a unui comandant), să fie astfel, ca orișicine să dea o importanță deosebită apreciațiilor pornite de la dînsul; stima sau considerațiunea unui ofițer să apară ca o adevărată onoare; desaprobarrea unui ofițer sau unui corp ofițeresc să apese greu asupra celor osîndiți. În aceasta constă în mare parte cea ce se numește prestigiul ofițerimii.

Scopul acestor rînduri nu este de a predica morală, de a enunța cerinți nerealizabile; dorim din contra să ținem socoteală, pentru a fi drepti, — vorbind de sentimentul demnității și onoarei — de mentalitatea diferită la diferitele vrîste: cu cît omul se simte mai puțin sigur de meritele sale, cu atît este mai mare dorința sa de a fi onorat de alții; «tinerii se privesc pe sine înșiși ca actorii pe o scenă»; pentru ei este de o mare importanță ca rolul lor să fie jucat într'un mod strălucit; ei iubesc aprobarea și aplausele. Bărbatul mai încercat, cel care a dobîndit o mai bogată experiență a vieții, vede însă că apreciațiunile lumii sînt superficiale, nesigure; în genere, ele nu sînt nepărtenitoare; dorința sa de a fi aprobat sau onorat se potolește cu această convingere: bărbatul matur este mai puțin susceptibil și vanitos, mai imposibil decît adolescentul.

Bărbatul care și-a găsit rostul vieții pare mai indiferent față de lauda sau de mustrarea altora: vanitatea zgomotoasă a tinereței face loc mîndriei tăcute a maturității; el își păzește onoarea sa exterioară ca un lucru scump, dar nu ca o comoară a cărei pierdere ar lua vieții tot scopul ei; în acest sens bătrîni încercați și înțelepți sfătuiesc pe cei mai tineri, cari și-au găsit un scop mai înalt al activității lor în viață, de a nu se uita nici în dreapta, nici în stînga, ci numai înaintea, spre ținta finală, spre idealul lor; și să nu li pese nici de laudă, nici de birfeală. Cu cît aceste idealuri sînt mai înalte, cu cît un bărbat muncește în mod mai cinstit cu inima curată, cu cît activitatea sa e mai puțin egoistă, cu atît mai liniștit va fi el în privința cinstei sale interioare, cu atît mai rece va rămînea, dacă el nu este apreciat de alții, adecă dacă i se refuză din partea altora onoarea exterioară.

Este deci just cînd zicem că onoarea exterioară este cea întemeiată pe merite recunoscute de alții, cu sau fără dreptate; onoarea interioară, conștiința proprie de a fi cinstit și onorabil. Această conștiință mîngăie și susține pe luptătorul leal¹ în momente grele. Onoarea exterioară este

¹ Prin *lealitate* înțelegem supunerea de bună voie unei cauze cinstitute.

pentru mulți un imbold folositor; dar ea poate fi și o vanitate, o cauză de neliniște pentru unii, de nefericire pentru alții. Frederic-cel-Mare nu a exagerat zicînd că:

«Pofta nesățioasă a onoarei, dragostea pătimașă a onorurilor și a gloriei este din toate sentimentele care ne stăpînesc cel mai tiranic, cel mai primejdios, cel mai dușmănos și cel care tulbură mai mult liniștea și pacea.»

Cu cît noțiunea onoarei exterioare va fi mai curată, ferită de noroiul unor tradițiuni învechite sau prejudecăți nedrepte, cu atît ea se va apropia mai mult de noțiunea onoarei interioare. Și, invers: cu cît noțiunea onoarei exterioare va fi mai artificială, mai prefăcută, mai convențională, cu atît ea se va depărta mai mult de cea a cinstei adevărate. În acest sens a zis odată Vasile Alecsandri:

«De cînd a intrat la noi onoarea, ne-a părăsit cinstea.»

Este oare nevoie de a mai pune întrebarea, care din amîndouă este onoarea ce trebuie să fi mai scumpă unui ofițer? În loc de a răspunde, ne mărgenim a observa că onoarea exterioară și onorurile și le poate procura aproape orișicine, chiar și cu mijloace neonorabile.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

După caracterul și dezvoltarea raționamentului și sentimentelor lor, oamenii sînt mai mult sau mai puțin simțitori față de onoarea exterioară sau interioară; sau — pentru a a ne rosti cu expresiuni luate din limba franceză — *punctul de onoare* diferă de la individ la individ. Sînt oameni căroră li este dată facultatea de a deosebi între bine și rău, între drept și nedrept, în mod precis și firesc; pornirile lor sînt așa, încît cu greu greșesc în vorbe sau în fapte; sentimentul cinstei este la dinșii independent de părerea altora. În schimb, vedem oameni culți, învățați și inteligenți, cari totuși sînt înlănțuiți de prejudecăți, conduși de curentul părerilor și opiniunilor altora; ei nu caută, nici a se împotrivi acestui curent, nici a lumina pe alții; interesul lor li zice că este mai bine a jertfi judecata independentă convențiunilor și *civiliștelor* și foloaselor practice ce decurg din observarea lor. Astfel vedem, de pildă că, regulile convenționale ale onoarei exterioare stabilite de o parte a societății moderne pe baza tradițiunilor trecutului sînt pentru unii mai importante decît cinstea personală, dreptatea sau bunul simț; onoarea exterioară despre care vorbim, ajunge într'adevăr a fi cîte-odată în partea celui necinstit; și frica de a o păți d'innaintea opiniunii mulțimii sau unui cerc social este adeseori mai mare decît teama desaprobarii conștiinței proprii.

Un fapt care exemplifică în mod deosebit de clar acest adevăr este noțiunea ciudată a onoarei care domnește încă astăzi în unele cercuri sociale: se crede încă de unii că o necinste sau un alt păcat se poate curăți printr'un duel fără nici-o judecată dreaptă premergătoare; se crede

încă, că un ticălos, cînd el a încrucișat sabia cu alt cineva, s'a preschimbato într'un om cinstit și cum se cade.

Un alt exemplu care ni dovedește cum datinile pot falsifica noțiunea adevăratei onoare este legea ciudată stabilită pentru cercurile deprinse cu jocuri de noroc: persoanele care aparțin acestor cercuri, ne asigură că cel care nu plătește în timp de douăzeci și patru de oare datoriile sale de joc (numite *datorii de onoare*) este desonorat; chiar atunci cînd el datorește de mai multă vreme sute și mii neplătite unor bieți negustori cari se vaită, chiar atunci cînd se știe că el cheltuiește fără nici-un drept averea soției sau copiilor săi. Dar datorii bănești față de comercianți, față de soție, față de copii, nu sînt *datorii de onoare* pentru parasitii societății.

Tot așa de ciudată este credința că onoarea omului se atinge în mod diferit, după modul agresiunii corporale: lovitura cu bățul său cu palma este considerată ca mai infamantă decît agresiunea cu sabia, cu o armă de foc sau cu o piatră. Astfel, un bărbat care a primit o lovitură de baston (cînd, bine înțeles, el aparține *societății*) trebuie să încrucișeze sabia *pe teren* cu acela care l-a lovit; după aceasta, onoarea s'a restabilit, chiar dacă el a primit o a doua lovitură (de astă dată cu un instrument de fier¹).

Nerozia cuprinsă în ideia duelului *cînd el nu este combinat cu nici-o judecată premergătoare printr'un consiliu de onoare*, concepțiunea datoriilor de joc ca fiind de onoare, pe cînd altele mult mai importante se uită și se iartă, precum și gradațiunea vulnerabilităților după felul instrumentului întrebuințat îndeamnă pe bărbatul cu mintea netulburată de prejudcăți a se feri de societatea spadasinilor, jucătorilor de cărți și bătăușilor.

A schimba însă, precum trebuie să dorim cu toții, asemenea datine adînc înrădăcinate în societatea noastră, nu este munca unei singure generații.

Duelul existînd încă în armată ca instituție tolerată, ofițerimea trebuie să se supună acestui obicei. Dar aceasta nu înseamnă că usul nu se poate supune unei discuțiuni ca acea de față și că nu avem dreptul de a privi pe partizanii acestei tradițiuni ca oameni mîndri de a se îmbrăca cu zdrențele costumului, odinioară strălucitor, al cavalerilor medievalei.

Adăogăm încă o observație critică: nicăiri nu s'a observat că moralul oamenilor s'ar fi îmbunătățit prin influența unor asemenea obiceiuri. Codurile și legile sînt paznicii moralei, cînd ele sînt observate exact; dar ele nu influențează desvoltarea moravurilor. Cu drept cuvînt a zis Rousseau că «legile nu schimbă moravurile decît atunci cînd trag din inșeși aceste moravuri puterea lor».

¹ În veacul de mijloc, clasa oamenilor de rînd (*les vilains*) nu avea dreptul de a încinge pe stradă o sabie sau o spadă; arma lor era bățul sau bastonul. A fi lovit cu bățul, cu arma clasei depreciate, era o desonoare. Ideile asupra claselor sociale s'au schimbat. Ni-a rămas însă din trecut clasificarea instrumentelor de agresiune.

Sînt oameni cari iubesc onoarea exterioară mai presus de toate; iubirea aceasta se transformă la ei în pasiune; satisfacerea ei li apare ca fiind scopul vieții; stima, considerațiunea altora, popularitatea este ținta lor; titluri, decorații și prerogative sînt idealurile lor.

Vechii Elini consideraū această dragoste pasionată a onoarei, sau mai bine zis a onorurilor, ca o virtute; o numiau *flotimia*.

Ideile s'au schimbat de atunci; astăzi, pe cît de sănătoasă și frumoasă considerăm ambiția de a fi folositori oștei, cu atît condamnăm pe ambițioșii egoiști, de aceia li-am și destinat în clasificăția noastră locul pe treapta inferioară a societății.

Mai există o noțiune a onoarei de un grad încă mai înalt; ea se întemeiază pe sentimentele dreptății și frăției, și este lipsită de orice vanitate, de orice mulțămire egoistă. Ea aparține numai oamenilor convinși de misiunea lor în lume; acei cari nu urmăresc alt scop decît a trăi pentru îndeplinirea acestei chemări; ale căror cugetări nu sînt îndreptate asupra nici-unui fel de răsplată.

Asemenea oameni sînt rari; istoria ni arată noțiunea acestei onoare ideale numai la acei cari au fost chemați a inaugura o eră nouă; așa d. p. la maeștrii artei sau ai științii sau la reformatorii sociali și morali. Pentru ei, onorurile și onoarea exterioară au fost o vanitate; iar onoarea interioară, cinstea, o lege care se 'nțelegea de la sine.

(Va urma.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Căpitanul AL. D. STURDZA.

MELANCOLIE

*Aprinde stele una cîte una
Ș'ncepe noaptea vâlul să-și aștearnă...
Pe-aceși cale veșnic se întoarnă
In mersu-î lin și melancolic luna.*

*Un vînt zbîrlit care vestește iarnă
Alungă triste cîrduri de cocoară...
Iar codrul foî uscate-a prins să cearnă...
E-o jale parcă firea stă să moară...*

*Privind te-apucă doruri ne'nțelese
De primăveri, de vise'nmormîntate,
Le-alungî zadarnic... nu vor să te lese.*

*Și inima ce-ascultă și se bate
Cînd gîndul fire negre'ncepe a țese,
Răspunde trist printr'un oftat la toate...*

NATALIA IOSEF.

UN SUFLET UMILIT

II.

A doua zi, de cu noapte își inhămă calul și porni la schele. Răsăritul se nflăcăra de o lumină mare, și negurile plutiau ușoare în văzduh. În strada portului, printre clădirile înnegrite de fum, razele soarelui pătrundeau cu lumină slăbite. Muncitorii veniau tăcuți cu sacul subsuoară și se îndreptau spre docuri.

Curînd, ajunse la o lemnărie. Aici venia dese-ori: găsia de cărat lemne nevoiașilor din alte străzi, și oamenii îl căutaui, căci moșul se mulțamia și cu puțin.

În depărtare, se întindeau cîmpiile verzi ale Brateșului și grădinile de zarzavat.

Apele albastre ridicase nouri aburii și căsuțele muncitorilor din apropiere, cu părății albi, parcă rideau de curate ce erau, în strălucirea dimineței.

Deodată șuieratul fabricilor străbătu ca un fior toată întinderea. Din gară veniau cîteva trenuri; pufuiră, șuerară și se opriră; și chiar atunci din colțul străzii năvăli o mulțime de căruțe; — caii treceau într'o goană nebună, mînați de ghiociari voinici, cari stăteau drepti, în picioare, cu hăturile în mîni și fluieraui. Moșul rămase 'n loc, privind-o. După ce șirul trecu, mormăi trist: «Cum să nu cîștige parale vătavul Dumitru, cînd are așa cai, așa hamuri, așa ghiociuri!... Ia să am și eu un cal și un ghiociu ca a lor, cît is de bătrîn, ce parale aș face! Intră apoi în lemnărie și, trecînd printre stiviile de lemne, dădu bună-dimineța cunoscuților, stătu puțin, apoi se îndreptă spre magazie.

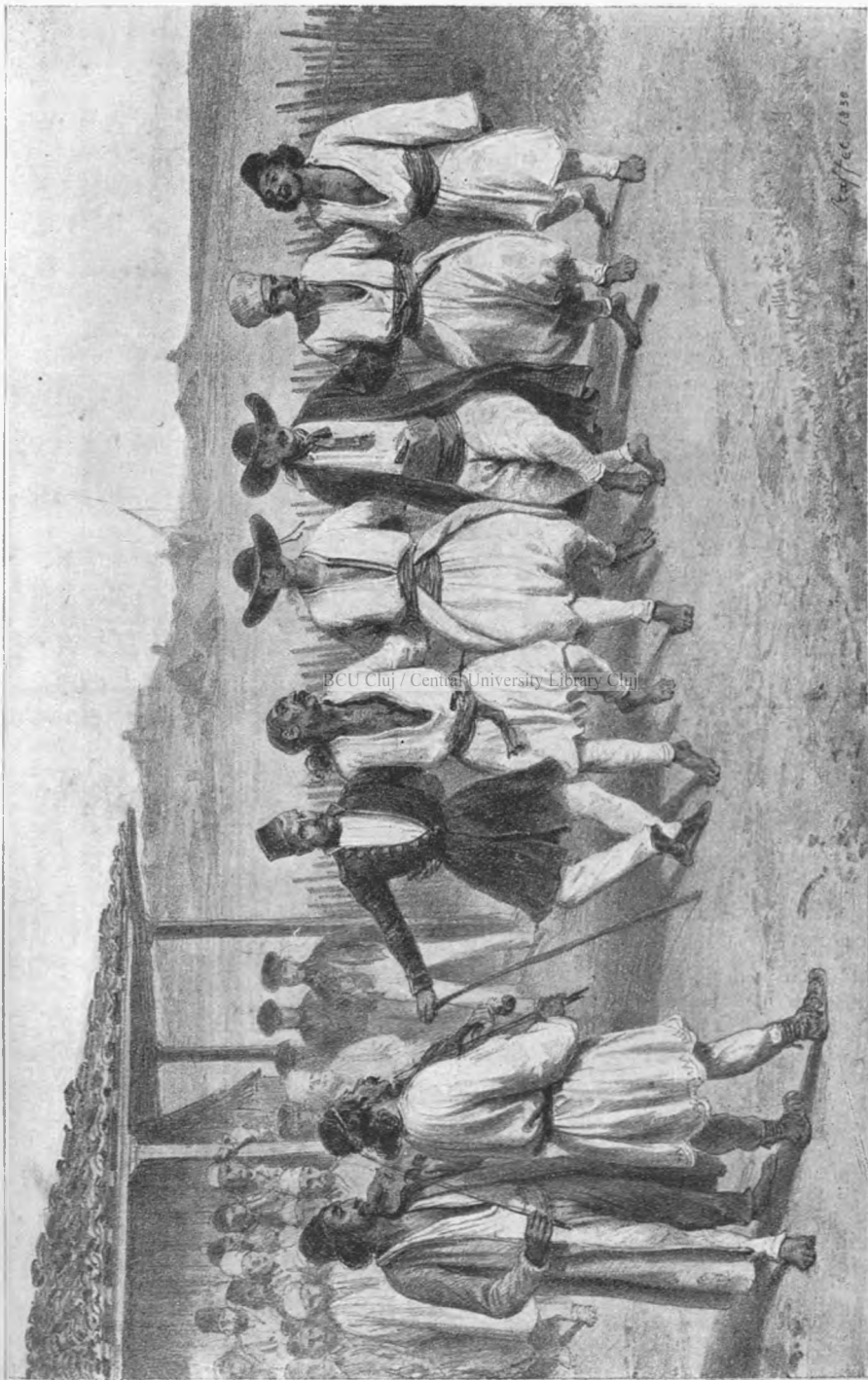
Era foarte vesel de venirea lui frate-său. Dacă ar fi fost alături, n'ar fi dus-o așa de greu în atîția ani! În minte, începu să-și facă o mulțime de planuri. Acum îi părea rău că n'a stat dimineață, să-i vorbească. Mergînd așa, se opri la un colț, unde zărise o rămășiță de fin. Se aplecă, îl adună cu biciul și porni mai departe.

Ceasurile trecură mai grele ca nici-odată. Tocmai într'un tîrziu, găsi de cărat cițiva saci cu marfă.

La prînz cumpără o jumătate de scrumbie și pine, și se puse alături de căruța, să minince. Pe cînd îmbuca, căraușii lui vătavu Stavru ieșiră din crîșma Bulgarului, trecură pe lingă moșneag și se opriră ceva mai de-o parte. Un flăcău înalt, cu sacul legat dinainte, cu picioarele goale, scoase dintr'o pungă cu floricele un ban de zece. Ceilalți tovarăși își puseră bicele jos și ncepură să se scormonească prin buzunare.

— Pe cincî parale! strigă flăcăul, și-și puse banul între degete... Se uită în jurul lui, apoi îl zvirli cu putere în sus. Toți din ceată ridicară capetele.

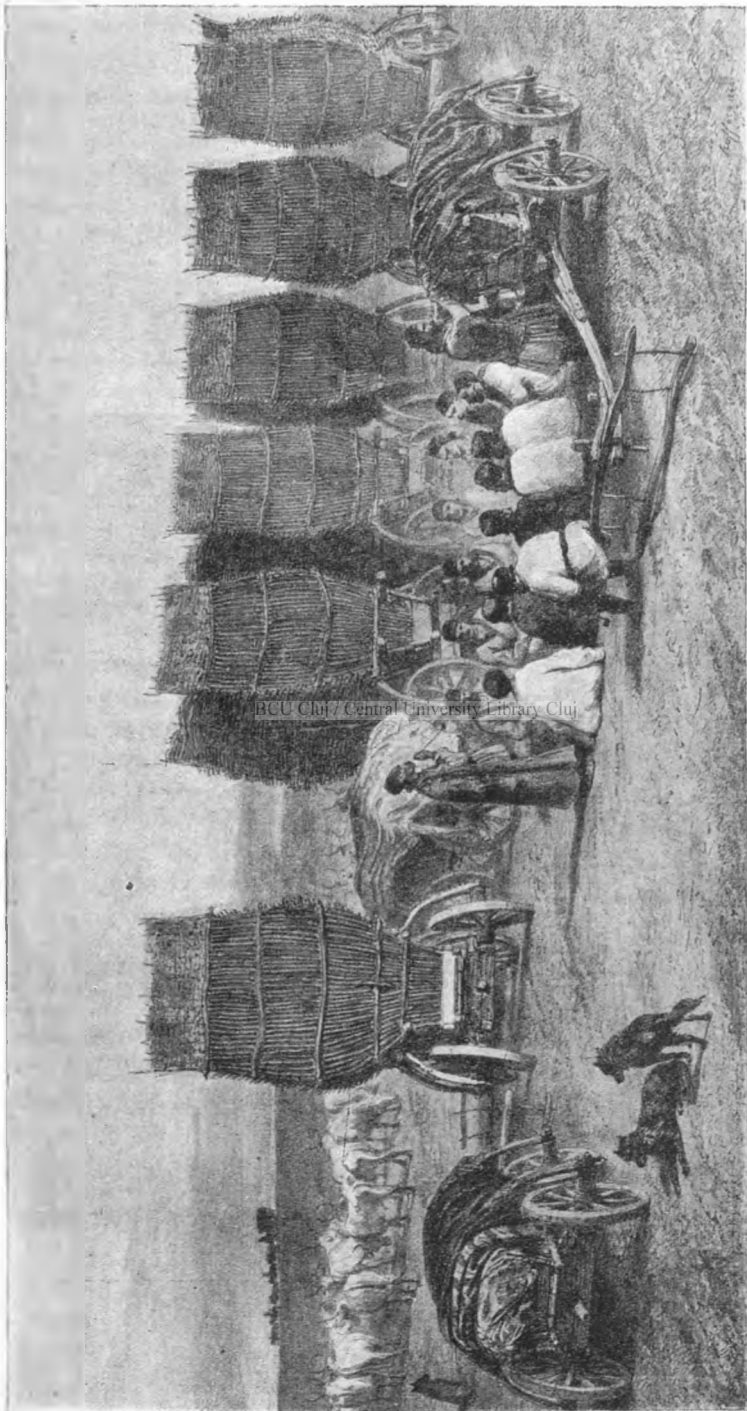
— *Areșca!* strigară cițiva, fugînd spre locul unde căzuse banul.

JOCUL LA CERNETȚ (9 Iulie 1887) (după Raffet).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj Central University Library Cluj

POPAS DE CĂRĂUȘI BASARABENI CU MANGAL (CĂRBUNE), ÎN 1837 (după Raffet).

BCU Cluj Center of University Library Cluj

Flăcăul cel înalt se întoarce, se scărpină în cap și injură:

— L-ați umflat, pirlitiilor!

Ceialți începură se ridă.

— Încă pe cincî, dacă-i vorba așa.

— Încă pe cincî! răspunseră cițiva, și aruncară banii la picioare.

Jucătorul luă banul, îl scupă și-i făcu din nou vînt. Cînd să cadă, toți se deteră la o parte.

— *Arol!* strigă el.

— Ce *arol*, ce *arol*? răspunseră vre-o doi, nu vedeți că s'a lovit de piciorul lui Gavrilă?

— Ce lovit!? răcni jucătorul, injurînd și răpezindu-se la bani.

Ghiociarii îi deteră brînci. El se sculă arătînd pumnul:

— Măi Halecule! nu fii *porc de cîne*; cînd ți-oiu da o flească...

— Ce?... adicățilea zică c'ai ciștigat?

— Cum să nu ciștig!

— A văzut toată lumea cînd s'a lovit.

— Așa? a yăzut toată lumea? Las' că vă 'nvăț eū minte, dacă-i vorba pe pungășeală!

Apoi, luîndu-și banii, se trase lîngă gard. Ceialți flăcăi, supărați, își puseră banii în pungă, mormăind. Unul vorbi: «Să-i sară ochii aceluī care-o mai juca cu tine». N'apucă bine flăcăul să isprăvească vorba, cînd moș Ioan răsări în mijlocul lor.

— Ce vă sfădiți, măi flăcăi? S'aude de-o poștă gura voastră. Și începu să ridă.

— Ei, moșule? pe semne ai ciștigat parale astăzi, de ești așa vesel, întrebare jucătorii.

— Ce ciștigat, băieți! Mai nimica. Și-și duse mîna prin barbă, se uită în jurul lui și vorbi iar: «Îs bucuros și eū, că mi-a venit frate-mieū».

— Care frate? întrebă Gavril.

— Acel care a plecat de trei ani în lume. A venit asară pe neașteptate. Dar' să vedeți ce soție are! A fost nevastă de căpitan. Și el a fost perceptor.

Toți din ceată întoarseră capetele, și se uitară mirați, unii la alții.

Alecu s'apropiē de moșneag:

— Ce-ai spus? Are nevastă de căpitan?

— Altfel aș spune?

— Vrei să ne amăgești, moșule!

— Cum să v'amăgesc! Doar is om bătrîn...

Unii dintre flăcăi își dădură cu cotul și'ncepură să zîmbească; pe urmă s'auzi un glas.

— Poate o fi de *ordinanță*?

— De unde-i căpităneasa? întrebă altul.

— Din Brăila.

— Din Brăila? strigă Gavrilă, și se întoarce spre Galiț, un flăcău gros

și negricios: tu ești din Brăila, poate cunoști pe căpităneasa de care vorbește moșul?

Flăcăul se scărpină în cap, s'apropie și'ntrebă pe căruțaș: «Cum îi zicea?

— Lina.

— Bine, Lina, i-î numele; da' porecla?

— Nu știu?

— Atunci, spune, cum îi zice lui frate-tău?

— Cum să-i zică!... Tudurache Gherghișanu.

— Tudurache Gherghișanu?... Stăi, să-mi aduc aminte, vorbi flăcăul, ducându-și mâna la frunte... De-odată izbucni:

— A... a... a, stăi! el trebuie să fie! N'a făcut armata la flotilă?

— Da.

— Nu-î unu 'nalt, stricat de vărsat?

— Chiar așa!, vorbi moșul, vesel.

— Atunci îl cunosc. Îl știu eu ce poamă-i! doar nu degeaba a stat el la pușcărie!... Și Lina... trebuie să fie Țiganca care a trăit cu'n sergent-major.

— Hă-hă-hă! ia'n auzi ce spune flăcăul ista, izbucniră cei din ceată...

Moșul se făcu galbăn. Se uită lung la ei, și de-odată tot sufletul i se umplu de minie:

— Păcătoșilor! bîigui el. E prost acela care stă de vorbă cu voi; vă place să vă bateți joacă de oameni! Și, bombănind, plecă spre căruță.

— Stăi, moșule, să mai vorbim de căpităneasă, îl strigară ei.

Dar moșul, clocotind de minie, porni glonț spre căruță.

«Auzi, vâcarii!», mormăia el tot drumul; să ridă pe sama oamenilor...

Să cunoaște că li-i ciudă, afurisiților! Aū văzut-o mai întâiu, și aū auzit cum vorbește de *innalt?*»

Dacă ar fi avut o putere, în minutele acelea, ar fi lovit pe toți ghio-ciarii cu biciul peste obraz. Multe ceasuri trecură, și moșul nu-și mai putea potoli minia.

Cînd veni asfințitul, își luă tovarășul de căpăstru și porni spre casă. Balan înainta șchiopătînd, iar roțile țîpau, se aplecau, parc'ar fi vrut să iasă din osie. Moșul n'auzia nimic, de bucuros ce era. Se gîndia cum ar ajunge mai de vreme acasă, să se întilnească cu frate-său; avea așa de multe de vorbit!...

Maî întâiu, cît a cheltuit cu îngroparea, pe urmă, cît trebuie să mai dea pentru panahidă, ca sufletul moartei să se odihnească în pace.

Apoi, unde mai pui dresul căsuței și altele.

Cînd ajunse în medean, la crîșma lui Troscot, calul se opri ca în totdeauna, dar moșul îi dădu cu biciul.

Amurgul s'așternea liniștit, iar stelele și-aprindeau lumina lor de aur pe cerul limpede.

În fața porții, zări lumina de la cocioabă. Cum intră în ogradă, Tudurache îi ieși înaintea.

— Bună-sara, frate.

— Bună să fie, da' ce așa tirziu?

— Poi, dă, Tudurache, portul e departe; de cînd am pornit!

Moșneagul trase căruța lingă șopron, și 'ncepu să deshame calul. Tudurache se apropië, se uită la căruța, la cal și dădu din cap.

— Ce nu dai dracului mîrtoaga asta și să-ți cumperi un cal ca lumea? I se văd coastele.

— E-ei, frate, e ușor a zice, cumpără; dar să vedem cu ce: cîte greutateți n'am avut eu!

Intrară în căsuță. Moșul dădu «buna sara» și cucoana Lina, dintre perne, cu cărțile întinse, abia-i răspunse. Moșul se opri în mijlocul casei, și se uită la dînsa.

— Zece de *caro*! strigă Lina, ridicînd cartea 'n sus, și întrebă: «Dragă de unde o să luăm noi parale?»

— Hei, nu știi? De la moștenire.

Moșului nu-i era de loc îndămîna. Prea îl primiau ca pe un străin. Cu sfială întrebă:

— Ați mîncat dumneavoastră?

— Noi sîntem obișnuiți să luăm masa de vreme, răspunse Lina.

— Îmi pare bine! răspunse Ion, uitîndu-se lung la galonul de pe masă.

Tudurache scoase tabacherea, își răsuci o țigară, se uită la moșneag, dînd din cap.

— Cum ți-a mers azi în port?

— Nu prea, frate; s'au dus vremurile cele bune. Abia mi-am plătit datoriile, făcute cu înmormîntarea mămucăi. Acuma bine-c'ai venit și tu acasă, să ne înțelegem ce mai avem de făcut.

— Ei, și ce a trebuit să te'ndatorești atîta pentru îngropare? răspunse frate-său, trăgînd un val de fum și, schimbîndu-și de-odată glasul.

— Cum să nu cheltuiești, dacă ni-a fost mamă și ni-a dat viață!

— Ni-a dat viață? Ce procopsală! Mai bine mă făcea un mînz și mă mîncău *lupchii*; că numai de chin am avut parte în lumea asta.

— De ce vorbești așa, frate? Tu nu știi cum o visez pe moartă. Iaca, cum ai venit acasă, să strîngem parale și să-i ridicăm *panahidă*.

— Ce? ai de gînd să-i facem panahidă, să dau de mîncare la pochi și la dascăli? Mai bine beaui banii ceia, și intră 'n trupul meu! strigă Tudurache, sărînd de pe scaun.

— Sigur! țipă și Lina dintre perne.

Moșul se pierdu cu totul; holbînd ochii mari, vorbi: «Doamne, cum vorbiți așa înaintea lui Dumnezeu!»

— Ia'n tacî, moșule, cu de-al de astea; acuma lumea s'a *șivilizat*, nu-i ca pe vremea dumitale.

— Tacî, Tudurache, că te bate Cel-de-sus!

Tudurache, infuriat, se răpezi spre moșneag și începu să dea din mîni.

— Iaca, cu banii aceia măi bine făcea*ri* *riparație* la casă. Acuma, dacă se ivește un cumpărător, ce preț îi dă, când o vede în starea asta?

— Cum, Tudurache, să vindem casa?

— S'o vindem!

— Ba una ca asta n'oiu măi face-o! răspunse moșul, galbăn la față.

— Cum? Și cine te 'ntreabă pe tine?

— Cine mă'ntreabă?! Doar eū sînt acela care-am muncit o viață; tu te-ai dus în lume, și eū am rămas aici?

— Ce, moșule, te puî *contra*? strigă Lina. Noi n'avem parte aici?

Moșul se zăpăci. Fără a spune o vorbă, se sculă, răsămîndu-se de ușă. Tudurache, cu ochii încruntați, îl apucă de surtuc:

— Stăi, moșnege, aici, să vorbim!

— Lasă-mă, Tudurache, am de dat în la cal.

— Ce de dat fin la cal? Trebuie să stai aici, să isprăvim!

Moșul se munci, și ieși afară. — Tremurînd din tot trupul, se rezemă de un stîlp al șopronului. — Își duse mîna la piept, și oftă din adîncul sufletului:

«Doamne, ce suflet păcătos! Să-și bată joc de mormintul mă-sii?... Aista-i om? Să spuie să vind căsuța! Vai de mine, unde s'a măi pomenit una ca asta? Ce crezi! or fi avînd dreptate flăcăii ceia. — Dacă a uitat de Dumnezeu, cum să n'ajungă la pușcărie? — Mai bine stătea acolo, unde-a fost, decît să vie să-mi tulbure bătrînețile și să-mi spuie că nu trebuiesc pomeni!» BCU Cluj / Central University Library Cluj

Într'o mare durere își făcu cruce, murmurînd din nou:

— Doamne, ferește-mă de ispita diavolului!»

Tăcu apoi cu ochii duși în noapte.

Din șopron, calul întindea gîtul negru, lovia în căruță cu picioarele, cerînd de mîncare; dar moșneagul sta nemișcat, și tocmai într'un tîrziu s'apropiă de tovarășul lui de nevoi, mingîindu-i coama săracă. Balan ciuli urechile; aștepta ceva; iar moșneagului îi părea strașnic de rău că tovarășul lui cel bun și credincios, cu care suferise o viață, nu putea să-i înțeleagă durerea, ce l-a cuprins.

III

Trecuse cîteva zile din sara aceia, și viața se făcea din ce în ce măi grea, în căsuța moșneagului. Cîteva zile numai, și Tudurache se dăduse pe față cu toate apucăturile cele rele. De cîte ori venia acasă, moșneagul vedea sticle goale trîntite, rămășițe de salamuri, sardele, și toate astea luate pe datorie dela jidan. Se gîndia bătrînul: «Ce să mă fac? Jidanul are să-mi ceară mie banii, și eū de unde să-i dau, păcatele mele!» Să se ducă să-i spuie, se temeă. — Înțelesese el bine care-i gîndul lui frate-său, măi ales din ziua cînd îi spusese că trebuie să vindă casa. Totuși, faptul că Tudurache în timpul din urmă nu-i vorbise nimic de casă, dăduse moșului o nădejde, făcîndu-l să creadă că poate și-a mutat

gîndul cel rău. Căci, în judecata lui, își spunea: «O fi fost o rătăcire poate, și eu aș ierta-o bucuros, dacă l-aș vedea că-și caută un *serviciu*, și se face om de treabă.»

În tindă, pe pămîntul rece, era greu de dormit. Moșul aduse cîteva scînduri, și și înjghebă un pat. Cum venia sara, își rînduia rosturile și se culca. Din odăița alăturată se auziau risete, cîntece, înjurături, sau cuvinte grele, ca: «Las'că-i arăt eū, numai să nu vrea!» — Și moșul priecepa și ofta.

Într'una din seri, după ce se culcase și trecu o bună bucată de vreme, fu atras de strigătele care veniau din odăița. Se ridică puțin și, din zgomotul glasurilor care țipau, prinse cîteva cuvinte:

— «Jidanul a spus că n'are să ni mai dea pe datorie. — Ce ne facem ?

— Ba are să ni dea !

— Nu, n'are să ni dea, căci dumneata nu regulezi *chestia* cu casele!».

Se făcu tăcere. — Cuvintele acestea trecură ca un fior prin sufletul bătrînuului. Se ghemui pe scîndurile goale, își trase sumanul peste cap, doar n'o auzi. Dar, peste puțin, zgomotul glasurilor veni din nou.

— «Ți-am spus că ești moale !

— Eū moale ? !

— Da !»

Urmară cîteva mormăituri nedeslușite, apoi un glas ascuțit :

— Ioane, Ioane... BCU Cluj / Central University Library Cluj

Moșul se ridică speriat, sări din pat și, pînă să-și puie ceva pe el, glasul veni a doua oară.

— Ce poftiți ? vorbi el, intrînd în odaie.

— Să-mi aduci un pahar cu apă, răspunse Lina.

— Acuma, cucoană ! Și plecă.

În tindă își adusese aminte că a uitat cana. Intră din nou în casă, și dumneaei, văzîndu-l cu mîna goală, întrebă :

— Mi-ai adus ?

— Să iertați, am uitat...

— Uf ! Dumnezeule, cum sînt servită eū aci ! Începu ea să se vaiete, ca de o mare nenorocire.

— Ce n'aduci apă ? Ce faci pe soția mea să sufere ? strigă Tudurache, uitîndu-se pieziș la bătrîn.

Moșul dădu din cap, voi să spună ceva... Luă cana, ieși și se 'ntoarse peste puțin cu ea plină. Voi să plece, dar frate-său i se puse înaintea, răsucindu-și mustățile.

— Ce te grăbești așa ? Avem o *chestie* de aranjat.

Moșneagul își plecă ochii. Frate-său îl privi batjocoritor :

— Ce te uiți așa ? Adecă nu știi ?

— Nu, Tudurache, — zău nu știu !

— Casele... iaca, dacă nu știi... trebuie să le vindem ; eū n'am să stau mult aici !

- Cum, Tudurache, tot ai de gând să vindem căsuța bătrânească?
- Da ce credeași că glumesc?
- Gîndește-te, Tudurache, e păcat de Dumnezeu!
- Ce păcat... ce Dumnezeu!... Vorbele astea la mine, nu fac două parale; m'ai înțales?

Bătrînul, cu ochii umezi, vorbi amar.

- Ai milă, frate,... căci vine iarna și rămîn pe drumuri!
- Moșnege, aici e dreptul nostru; ce te puî contra? strigă Lina, sărînd în sus.

— Mai la urmă, parcă am să te rog pe tine? vorbi Tudurache.

Bătrînul, cu ochii rătăciți, se uită la frate-său, voi să vorbească ceva, dar cuvîntul i se opri pe buze, într'o șoaptă neînțeleasă.

— Vorbește! strigară cei doi de-odată.

— Nu vind casele! izbucni el. Ce v'ați pus pe capul mieu!...

— Ce-ai spus?

Și Tudurache, ca o fiară rănită, se răpezi la el: «Cînd te-oîi lua de git odată, într'un sfert de secundă ești mort!»

Moșul se dete înapoi, speriat. Lina sări și ea cu gura: «Auzi, auzi... îndrăzneală?»

Cei doi se opriră în fața moșneagului cu pumnii strînși, gata să-l lovească. Apoi Tudurache, potolindu-și glasul, îl apucă de surtuc.

— Mă... de data asta te iert; da' să dea dracu' să spuî o vorbă cînd o veni jupîn Ițic, că s'a sfîrșit cu tine...

Galbăn, zdrobit de durere, moșul ieși din odaie. Se trînti în pat, și multă vreme nu putu să închidă ochii. Noaptea era neagră, și vîntul, oftînd prin horn, îi măsura durerea care-l otrăvia.

Pe dinnaintea lui treceau acum chipuri ciudate..... Se vedea în miezul iernii... pe drumuri... tremuriud la ușile străinilor.

Căsuța bătrînească pe minile străinilor!... «Ce să mă fac!... ce să mă fac!», gemea el. Oftări grele străbăteau încăperea mucedă și neagră...

Se strînse tot mai grămadă, apoi într'o vreme se sculă, se întoarse cu fața spre răsărit și începu să se roage: «Doamne, mută-î gîndul vrăjmașului, căci mari și minunate-s faptele tale!».

Ce greu a trecut noaptea aceia pentru bătrîn... Iar, dacă a venit ziua și a trecut și aî urmat altele..... ce folos! A trebuit să rabde înjurăturile, amenințările care curgeau din bielșug. Fusese în vremea asta o toamnă lungă și limpede, cum de mult nu se văzuse. Acuma de cîteva zile ploaia curgea mereu, și vîntul rece te pătrundea la oase.

În grădina din spatele casei, erau doi nuci bătrîni. După ce veni din port într'o sară, pe cînd deshăma calul, frate-său îi strigă din prag.

«Să-mi tai copacii ăia, în casă e frig, și soția mea nu poate suferi așa ceva!»

(Sfîrșitul în N-rul viitor).

NECULAI DUNĂREANU.

UN PRIBEAG CÎNTĂ

Dac'ar fi să știu
 Cîtă jale mi-î,
 Cît oftat îmi dai
 Soare, cînd răsai,
 N'ai mai vrea să-mi spuî
 Cum în lume nu-î
 Ochiu cît de măhnit
 Să nu-ți fi zîmbit,
 Graiî să nu-ți fi dat
 Slavă de 'mpărat.
 Nici n'ai sta să-mi spuî
 Ce 'mpăcat apui,
 Cînd ai ști că plîng,
 Nu doar că mă stîng,

Ci c'am răsărit
 Făr' să fiu dorit,
 Și c'am luminat
 Făr' să fiu chemat.

Ci, de-ar fi să știu
 Că'n atît pustiu
 Cît am mers pribeag
 M'a oprit vre-un prag,
 N'aș mai fi plîngînd,
 Jalea unuî gînd,
 Ci mi-ar fi ușor
 Să gîndesc că mor...

ELENA FARAGO-FATNA.

D O R

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Și nu știu cum îmi vine chiar
 Să plec nebun în lumea largă,
 Din suflet dorul să se steargă
 Și dragostea din suflet iar,
 Și visuri legănate'n cînt
 Din vremuri risipite'n vînt.

Mă uit în necuprinse zări
 Și pun soroc să plec atunci
 Și trec cu mintea dalbe lunci
 Din neșlele depărtări,
 Văd munți de-omăt sclipind în soare
 Supt zîmbet sfînt de sărbătoare.

Ci iată chipul ei smerit
 Din cadrul aurit se'nclină
 În pîlpîiala de lumină,
 Ridică brațul ei silit
 Și cum privește-așa blajîn,
 Din ochi îmi zice par'ca «vin!».

GH. CRICOVEANU.

AMINTIRE.

*Era atunci o zi cu cu-atîta soare,
Cînd cerul tot seninul și-l arată.
În luncă, într'o liniște curată,
Stăteam nerăbdător, în așteptare.*

*Și iată, sclipitor, pe-argint de undă
În solzi ușori, înfiorată par'că
S'apropie de mal, plutind, o barcă
Prin ramuri ce s'ațin ca s'o ascundă.*

*Ah, tu erai! O mîna mititică
Mi-ai tins c'o vorbă moale și suptire:
Pe sus trecea o tristă ciripire,
Un tainic glas duios de rîndunică...*

*Ca'n ațipirea clipelor de sară
Tu mă priviai prelunguși cu blîndete.
C'un zîmbet plin de caldă tinerețe,
Cu ochi ce-atît de adînc mă 'nfiorară.*

*Iar, azi, departe sînt de toate-aceste,
Dar tot cu drag îmi mai rechem în minte
Lumina clipelor adînci și sfînte
Cu farmecul lor dulce de poveste.*

ION DRĂGĂNESCU.

CRONICĂ

«Monografia comunei Măderat», din părțile Aradului, de învățătorul Petru Vancu e deplină, metodică și limpede. Ilustrații bine izbutite îi cresc încă valoarea. Coprinde și poeziile populare. Acest studiu de 130 de pagini întrece pe cele mai multe din monografiile de comune de la noi și poate fi privită ca model.

*

În *Gazeta de Duminecă*, n-o 14, o bună schiță a activității de învățător al neamului pe care a desfășurat-o în România până mai dăunăzi un

vrednic Român ungurean din părțile Chioarului, I. Popescu. Interesante sînt știrile privitoare la încercarea ce a făcut Popescu de a da Birladului industriași romîni, și la pricinile pentru care ea nu a izbutit.

*

D-na Sofia Nădejde a vrut să dea în *Robia Banului* un mare roman alegoric. Pentru aceasta înfățișează pe rînd: pe un arendaș grec care se împușcă pentru că a ucis doi Mocani, pe un alt Grec, zaraf, care trăiește și adună din speculații nerușinate pe spinarea minorilor vițioși, apoi pe fiica celui d'întăiu și nepoata celui de-al doilea, care iese dintr'o școală a călugărițelor catolice, se amorezează de un ofițer căre cade în război și moare ea însăși după nașterea unui copil al nenorocirii și deznădejdi, în sfîrșit pe nevasta desprețuitoare pe care și-o iea foarte bogatul zaraf la bătrîneță. Cunoaștem toate aceste chipuri, din realitate sau din paginile literaturii romantice. Cu o desfășurare meșteșugită a unei singure acțiuni sau cu înfățișarea bine legată a unei singure vieți sau, iarăși, cu împleticirea de maiestru a rostului atîtor oameni, încît să ți se pară că ai înaintea-ți o societate întreagă, s'ar fi putut da ceva în adevăr puternic. Neapărat că ar fi trebuit și o limbă care să fie un stil în căutarea, potrivirea și gradarea cuvintelor.

Urmașă stăruitoare a normelor de scriere de la vechiul «Contemporan» din Iași, «realistă», desprețuitoare pentru munca formei și măiestria expunerii, d-na Nădejde, o scriitoare a generației din 1880, crede că ajunge observație fără alcătuire și fără stil. Astfel multe pagini vor interesa fiindcă spun lucruri nouă, sau fiindcă dau zicale necunoscute, sau pentru că înfățișează credincios graiul unui anume Ținut. Cetitorul le va căuta însă pe săritele, și nu va avea de atîtea ori răbdarea de a urmări povestirea de la un capăt pînă la altul.

Altfel, limba, care nu e un stil, este curată; cartea lasă să se desfacă învățături morale și urmărește un scop vrednic de laudă. Ea e superioară atîtor fleacuri franțuzești, și multe femei n'ar face rău să o cetească.

*

Interesant, în n-l 9 al *Revistei învățămîntului* e actul, de curînd găsit, prin care se asigură de neplata birului un școlar ieșean din 1737. D. Haret arată rosturile ascunse ale noului budget al Instrucției Publice: sînt multe lucruri cu haz printre aceste rosturi. Aflăm cu părere de rău din această critică despre desființarea școlii de ceramică din Tîrgul-Jiiului și despre zgîrcenia cu care s'a tratat școala rurală și grădinile de copii din locurile unde populația trebuie adusă la romînism. Din acest articol aflăm că s'a spulberat și școlile pentru copiii orfanii ai învățătorilor. Dintr'un al treilea articol ne lămurim că actualul ministru a adus doi profesori francesi și doi pedagogi francesi pentru școala de... învățători din Galați! — D. C. Moisil urmează cu foarte patrioticul său program de școală dobrogeană în adevăr românească: din aceste pagini pline de

informație nouă aflăm despre absolvenți străini ai școlilor noastre până la *Universitate*, cari, întorși acasă, muncesc pentru biruința altei limbi, bulgărească sau grecească, aflăm despre grădini de copii ale Statului român unde se vorbește copiilor... franțuzește și nemțește.—D. Bănescu constată ce măreț și prost s'au făcut la noi unele localuri de școli, și destăinuiește halul celor din Craiova. — Învățătorul Faur din Măicănești, un om inteligent și cult, de altfel, vorbește foarte pretențios de lucruri pe care nu le cunoaște bine.

*

Studiul, pomenit, al d-lui Zuca despre viața economică aromânească, a ieșit și în broșură.

*

În *Lumina* pe Mart, bune povestiri ale d-lui D. Cosmuleț, despre întâmplările de la 1848 în părțile Bistriței ardelenene.

*

În «Analele Academiei Române» a apărut o lucrare adâncită și complexă a d-lui Al. Bogdan, despre «Ritmica cîntecelor de copii». D. Bogdan, profesor în Brașov, e cel d'întăiu care a studiat ritmul poeziei noastre culte și populare.

Tot acolo, d. Sextil Pușcariu publică, cu câțiva colaboratori, «Studii istro-române», o culegere de texte în dialect istrian.

*

Conferința d-lui I. Lupaș despre activitatea de gazetar a lui Gh. Barițiu («Un capitol din istoria ziaristiceii românești ardelenene»; Sibiiu, 1906) e o adevărată lucrare literară, care, în proporții reduse, dă o cunoștință deplină a rostului pe care l-a avut harnicul dascăl și om politic pe acest teren, unde el a fost începătorul.

*

Noua revistă aromânească *Graii bun*, n'are pretenții de învățătură, nici legături cu oficialitatea școlară. E o cărtică de cetire pentru popor, apărind odată pe lună, într'un caiețel ieften. Numele d-lui N. Bațaria ca director e o garanție îndestulătoare cit privește talentul și buna rînduială. Am văzut cu plăcere că se face o cronică, și că se face de d. M. B., ceia ce înseamnă: Marcu Beza, un poet destul de bine înzestrat și un îndrăzneț mărturisitor de adevăr. Revista dă povești, nuvele, versuri și cuprinde chiar și o ilustrație etnografică, ce înfățișează pe o Aromină farșeriotă.

N. IORGA.